СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXXI. — Число 98. — Джерзи Сіти, Н. Дж., пятниця, 27. квітня, 1923.

VOL. XXXI. — No. 98. — Jersey City, N. J., Friday, April 27, 1923. — THREE CENTS

ЗАЯВА ГАРДИНГА ЗИСКУЄ ПІДПОРУ СЕНАТОРІВ ДЛЯ СВІТОВОГО СУДУ

ВАШІНГТОН, 25. квітня. — Як видно з заяв поодиноких сенаторів з републиканської партії, навіть тих, що передше заявилися скептично про Гардингову пропозицію приступлення до світового суду при Лізі Народів, президентова промова перед пресовим клюбом в Ню Йорку зискала для його пропозиції богато прихильників. Сенатори Смут та Меккинлі, котрі давнійще виступали проти пропозиції, тепер заявляються за попертєм президента.

СЕНАТОР ЛА ФОЛЕТ ВВАЖАЄ ПРОПОЗИЦІЮ ПОЛІТИЧНИМ ОБМАНОМ.

Зате сенатор Ла Фолет видав публичну заяву, в котрій піддає пропозицію Гардинга острій критиці. Він добачує два мотиви (товчки) в самій пропозиції, і оба признає лукавими. З одного боку, він видить в Гардинговій політиці вираз хитрої змови банкирів втягнути Америку в европейські справи, а з другого боку, відвернути увагу американського народа від домашних справ; уряд хоче, щоби Американці задивилися на знищені краї Европи та забули про рабунки, які тут в Злучених Державах доконують день в день американські великі підприємці.

ЗІ СЛІДСТВА ПРО ЗНУЩАННЄ НАД ВЯЗНИКАМИ

КЛАРА, Флорида, 25. квітня. — Спеціяльна комісія стейтової леґіслятури Флориди, котра розсліджує знущання над вязниками зі сторони вязничних сторожів та зарядів таборів для вязників, куди вязників віддавано в аренду, приїхала нині сюди, щоби віднайти гріб Тейберта, котрий помер наслідком побоїв в таборі рубачів. Коли комісія приїхала на цвинтар, маючи зі собою одного вязника, котрий помагав хоронити небіщика та свідчив, що він потрафивби показати гріб, до комісії приступила зоружена громадка місцевих людий та загрозила смертю свідкови, колиб він поважився показати гріб. Свідок злякався, і комісія мусіла відложити своє слідство.

Комісія задумує наперед постаратися о арештованнє учасників нападу, а відтак далі повести свою роботу.

ПОЧНУТЬ НЕЗАДОВГО ПОПРАВКИ КОЛО ПОРТІВ ТА РЕҐУЛЯЦІЮ РІК

ВАШІНҐТОН, 25. квітня. — Уряд уже розділив частину суми, призначеної конґресом на поправу портів та реґуляцію рік. Конґрес ухвалив був на сю ціль 56 міліонів долярів, а уряд уже розділив коло 40 міліонів.

Більші суми припадають на поглубленнє Іст Риверу коло Ню Йорку, на поглубленнє Джемейка Бей, на реґуляції ріки Конектикату та ріки Делаверу.

„ПРОМИСЛОВІ РОБІТНИКИ СВІТА" РОЗШИРЯЮТЬ СТРАЙК МОРЯКІВ

ЛОС АНДЖЕЛЕС, Каліфорнія, 25. квітня. — Як видно з розкинених серед моряків летючок, „Промислові Робітники Світа" викликали теж страйк моряків на Тихім Океані.

В місті Абердін, в стейті Вашінґтоні, як кажуть урядники „Промислових Робітників Світа", вийшло на страйк 2,000 робітників, а завтра вийде ще 1,000.

СУПЕРЕЧНІ ВІСТИ ПРО РОЗМІРИ СТРАЙКУ

НЮ ЙОРК, 25. квітня. — Уряд моряцької робітничої юнії при „Промислових Робітниках Світа" заявляє, що наслідком страйку, ним зарядженого, кільканайцять кораблів, стоячих в нюйорськім порті, лишилося без залоги та не могли виїхати в дорогу. Зате заряди кораблів кажуть, що нічого подібного не було, бо на страйк вийшло лишень не богато моряків.

АНГЛІЙСЬКИЙ БАНКИР ЗАКЛИКАЄ АМЕРИКУ ДО ПОЗИЧКИ НІМЕЧЧИНІ

НЮ ЙОРК, 25. квітня. — Перед виконавчим комітетом Товариства Банкирів виступив англійський банкир Ґудінаф з закликом до американських банкирів позичити Німеччині гроша, бо лишень в той спосіб можна довести до замирення та вратовання Европи.

ЗЕЛІЗНИЦЯ МАЛА ВИСИЛАТИ ЗІПСУТІ МАШИНИ В ДОРОГУ

ВАШІНҐТОН, 25. квітня. — Перед федеральною комісією межистейтової торговлі виступив інспектор сеї комісії з закидом проти зелізничої компанії Лігай Велі, що вона висилала в дорогу зіпсуті та небезпечні льокомотиви.

З ДРУГОГО ПРОЦЕСУ ПРОТИ КОМУНІСТІВ

СТ. ДЖОСЕФ, Мишиґен, 25. квітня. — Прокураторія покінчила нині переслуханнє своїх свідків, предложивши свідка на те, що обжалований Рутенберґ колись писав статтю, що комуністи повиннів вжити навіть сили для здобуття собі власти в Злучених Державах.

СТРАШНИЙ ВІТЕР ПОНИЩИВ МІСТО

ҐЕНРІЕТА, Тексас, 25. квітня. — Околицю сього міста навістив нині такий страшний гураґан, що в місті нема нині ні одного цілого вікна. Богато домів завалилося, а в місті Беркбернет, що лежить 30 миль звідсіля, вітер розніс на куски шість журавлів, що вертіли нафтові шиби.

ПОЛІЦІЙНИЙ НАЧАЛЬНИК ОБЖАЛОВАНИЙ ЗА ПОБИТТЄ ЖІНОК

ЛАМБЕРТОН, Норт Каролайна, 25. квітня. — Суд завізвав на слідство Лосона, начальника поліції в Фермонті, котрого обжаловують за побиттє батогами двох жінок. Як кажуть побиті, Лосон в товаристві ще двох людий, всі вони закаптурені, напали на них в дома, вивели на цвинтар і тут їх вибили, кажучи, що їх бють члени Ку-Клакс-Клєна. Обжаловані заперечують закиди.

ЄДНАЙТЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ І ЧЛЕНКИНЬ ДО У. Н. СОЮЗА

ДО КІНЦЯ ЧЕРВНЯ С. Р. ПРИЙМАЄ У. Н. СОЮЗ НОВИХ ЧЛЕНІВ, СТАРШИХ І МАЛОЛІТНІХ БЕЗ ВСТУПНОГО.

УРЯДНИКИ ВІДДІЛІВ І ЧЛЕНИ ТА ЧЛЕНКИНІ, ВИКОРИСТАЙТЕ СЮ НАГОДУ І ПРИЄДНАЙТЕ ЗА СЕЙ ЧАС ТИСЯЧІ НОВИХ ЧЛЕНІВ І ЧЛЕНКИНЬ ДО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

ПАМЯТАЙТЕ, ЩО ЗРІСТ ЧИСЕЛЬНОЇ СИЛИ І МАЙНА У. Н. СОЮЗА СЕ ДОРОБОК УСІХ ЧЛЕНІВ І ЧЛЕНКИНЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА!

„ТИЖДЕНЬ МУЗИКИ" В НЮ ЙОРКУ

Як кождого року за послідних три літа, так і сього року відбудеться в Ню Йорку так званий „тиждень музики": се місто просить всіх мешканців Ню Йорку та околиці зібрати свої думки на музику, цікавитися нею та зробити все можливе, щоби поширити її вагу в буденнім життю. З тою ціллю на оці заходом міста уряджується в тижни від 29. квітня до 5. мая ряд концертів, доступ на котрі буде зовсім вільний.

Найбільшою приманою сього тижня мають бути концерти ріжних національних груп, які уряджує так звана Межинаціонална Рада (Інеррейшел Кавнсил), в котрому є представлені Українці, Литовці, Чехи, Шведи, Норвежці, Португалці, Естонці, Москалі, Італійці, Румуни, Мадяри, Асирийці Японці, Бельгійці, Фінці, Литовці, Китайці, Греки, Вірмени, Серби, Турки та другі.

Межи концертами буде також український національний концерт, який уряджує Мужеский Хор імени Остапа Ніжанковського під проводом д. В. Савіцького з Бруклина. Концерт буде в день 3. мая в сали Айолієн Гол на 42-ій Вулиці в Ню Йорку.

ЗАМКНЕНО БАНК ЧЕРЕЗ СПРОНЕВІРЕННЯ

В місті Йорку, в стейті Пенсилвенії, стейтові банкові урядники замкнули один з найбільших банків сього міста, Сити Бенк оф Йорк, та арештували касієра банку та його помічника за спроневіреннє банкових гроший на суму міліона долярів. На арештованих наложено запоруку в сумі 100,000 долярів за кождого, а коли вони не могли такої запоруки предложити, їх задержано у вязниці.

На дверах банку вивішено заяву банкового стейтового урядника, що він перебирає банк під свій заряд. Під банком збираються товпи народа, з котрих богато плаче за втраченими ощадностями. Директори, які не знали про спроневіреннє до послідної хвилі, не могли сказати, чи на їх думку банк потрафить видержати крадежи.

ГАРНА РОДИНА

На Еліс Айленд приїхала о ногді з Голяндії сімя Вілема Ліндгута, зложена з батька, матери та їх 12 дітий. Ліндгут іде на фарми на захід.

НЕВІДОМИЙ КОРАБЕЛЬ РОЗБИВ МІСТ

В ночи з вівтірка на середу якийсь корабель розбив міст, по части деревляний, по части залізний, що лучить остров, на котрім лежить місто Лонґ Біч, з головною сушею острова Лонґ Айлед. Корабель розбив сей міст на стільки, що зелізничі поїзди не можуть вже ним їздити, поки його не направлять, та мешканці Лонґ Бічу мусять переправлятися через канал лодками, щоби відтак дістатися до Ню Йорку. Що се був за корабель, поки що не відомо; припускають, що се був якийсь пачкар трунків.

ЗАКЛИКАЛИ ПОЛІЦІЮ З БАНКОВОЇ КАСИ

На Нешенел Фовлер Бенк в Лейфієті, в стейті Індіяні, напав в білий день розбишака. Він загнав всіх урядників банку в банкову касу та замкнув їх там, а самий став збирати всі гроші, що були під рукою. Не знав він, що зі середини великої банкової каси можна закликати алярмовим дзвінком поліцію. В хвили, як розбишака ховав в кишеню пачку грубих банкнотів, в банк увійшов відділ поліції, покликаний замкненими в касі урядниками. Бандит став стріляти до полісменів, а ранений в плечі, здався. Всі зрабовані гроші вратовано.

ПОЧИНАЮТЬ КАРАТИ ВЯЗНИЦЕЮ АВТОМОБІЛЕВИХ ВБИЙНИКІВ

Філяделфійський суддя засудив на 4 до 8 літ вязниці одного Джана Крідона, котрий вбив своїм автом 17-літну дівчину, вичікуючу на приїзд стріткари.

ЩЕ НЕ ПРОМИНУЛА ГОРЯЧКА

В одній сали для танців в Ню Йорку зібралося 9 пар танцюристів, постановивши танцювати шість діб без перерви. Щоби вминути нюйорське право проти подібних шкідливих для здоровля подвигів, вони всядуть на лодку та виїдуть на море, щоби їм ніхто не переривав у виконанню їх намірі.

ЧОРНОМОРСЬКА ФЛЬОТА

Український совітський уряд звернувся до населення з відозвою, в якій пояснює значіння чорноморської фльоти для розвитку України і закликає до жертвенности в користь фльоти. Зорґанізування воєнної фльоти, це одно з найголовніших завдань радянського уряду.

ДОШКУЛЮЮТЬ УРЯДНИКОВИ ЧЕРЕЗ ПІДНЕСЕННЄ ЙОГО ПЕНСІЇ

Леґіслятура нюйорського стейту ухвалила сими днями закон про підвишку пенсії мейора міста Ню Йорку з 15,000 на 20,000 долярів. Підвишка ся така сама, як підвишку, ухвалена рік тому назад, яку мейор приняв, але яку тодішний ґубернатор стейту Милер, політичний противник мейора, відкинув. Теперішна ухвала має на цїли скомпромітованнє нюорського мейора, бо він провинться підвищі пенсії другим міським урядникам.

КОНЕЦЬ ШЕВСЬКОГО СТРАЙКУ

Страйк робітників шевських фабрик в Лін, Месечузетс, звязаних з юнією Амалґамейтид Шу Воркерс оф Америка, покінчено в вівторок. Робітники мають вернути до роботи протягом 48 годин. Декотрі робітники дістали підвишку, а товариство фабрикантів признало юнію.

МІСЬКИЙ СКАРБНИК ОБЖАЛОВАНИЙ ЗА ПЕРЕСТУПЛЕННЄ ПРОГИБІЦІЇ

Велика лава присяжних суддів федерального суду в Шікаґо обжаловала за переступленнє прогибіційного закона Джана Червенку, начальника одного броваря, який кілька днів тому став міським скарбником. З ним обжаловано теж Б. Ґроґана, визначного політика демократичної партії та, як кажуть, найбільшого салуніста в Шікаґо.

ЗЇЗД УКРАЇНСЬКОГО УЧИТЕЛЬСТВА В ХОЛМІ

Дня 18. марта с. р. відбувся в Холмі Зїзд українського учительства. Присутніх було 163 учителів з Холмщини й Підляша, 69 учителів з Волині й Полісся, 2 гостий з Ґаличини і 29 інших гостий. На Зїзді обговорено цілий ряд пекучих питань з области народнього українського шкільництва під польською кормиґою, а далі принято цілий ряд резолюцій, які доторкають тих питань. Сей Український Учительський Зїзд в Холмі, тім дорогім для кождого українського серця королівськім городі Данила, явище невичайно відрадне, особливо тепер, коли лабета польського наїзника з волі аліянтів ще жаднійше простягнулась над українськими землями ніж досі. Тому витаємо зїзд як ще один світлий прояв національної свідомости й живучости нашого учительства.

ЗАПОВІДАЮТЬ, ЩО ВЕЛИКА БРИТАНІЯ ЗІРВЕ ВСЯКІ ЗНОСИНИ З МОСКОВСЬКИМИ БОЛЬШЕВИКАМИ

ЛОНДОН, 25. квітня. — Британський товариш міністра закордонних справ Роленд МекНіл заявив сьогодня в палаті громад (низшій палаті британського парляменту), що британське правительство вислало остру ноту до московського большевицького „уряду" проти большевицьких надужить і злочинів, доконаних над британськими горожанами. Сі надужиття дійшли до того, що большевики навіть убили одного Британця, що прибув до Росії.

Кажуть, що коли большевицький „уряд" не дасть британському правительству сатисфакції, а відповість своїм звичаєм у визиваючий спосіб, то Велика Британія зірве з ним усякі зносини.

АНҐЛІЙЦІ І ФРАНЦУЗИ ВДОВОЛЕНІ З ПРОМОВИ ГАРДИНГА

ЛОНДОН, 25. квітня. — Британські і французькі політики заявляють, що вони вдоволені з промови президента Злучених Держав Гардинґа, в якій він, хотяй виступив проти вступлення Америки до Ліги Народів, заявився за участю Злучених Держав у світовому суді.

ФРАНЦУСЬКО-НІМЕЦЬКИЙ СПІР

ПАРИЖ, 25. квітня. — В утешних урядових кругах заявляють, що коли Німеччина хоче угоди з Францією, то мусить сама дати почин до неї.

Також кажуть, що Франція не прийме 30 біліонів золотих марок „воєнного відшкодовання", але жадає більше.

Кажуть, що ізза сього становища німецьке правительство Куна мусить уступити, а щойно нове зможе прийти до порозуміння.

Теж повідають, що великі німецькі промисловці під проводом Ґуґа Стіннеса годяться признати Франції 50 міліярдів так званого „воєнного відшкодовання".

СПІР ЗА БИЗНЕСИ В ТУРЕЧЧИНІ

ЛОЗАННА, Швайцарія, 25. квітня. — Французька делеґація висловила Туркам своє негодованнє, що турецька влада заключила економічну умову з американським синдикатом Честера, яка, як вона каже, супротивна інтересам Франції на Близькому Сході.

Італійська делеґація прилучилась до поглядів французької.

Турки сподівались, що американський представник прийде їм в підмогу, але він мовчав.

РОЗСТРІЛЯННЄ ІРЛЯНДСЬКИХ ПОВСТАНЦІВ

ДАБЛИН, столиця Ірляндії, 25. квітня. — Трох ірляндських повстанців розстріляно в Тралі. Кажуть, що вони зломили приреченнє, що воювати-муть проти ірляндської влади.

З ЛЯЦЬКОЇ ТЮРМИ НА ВОЛЮ

ЛЬВІВ, 9. квітня. (Вл. кор. „Свободи"). В останніх днях випущено з вязниці окружного суду у Львові коло 50 Українців, свого часу арештованих у звязку з актами „саботяжу", які відбулись минулої осени у Східній Галичині.

В арешті ще залишилось понад 40 осіб, проти котрих готується новий „процес". Славнозвісний прокуратор Ґіртлер вже кілька місяців пріє над виготованнєм акту абжаловання проти цих членів неіснуючої „тайної організації", які до свого увязнення навіть не були знайомі між собою. До сього часу той акт все ще не готовий.

ЗЕМЛЕТРУС НА СИЦИЛІЇ

РИМ, столиця Італії, 25. квітня. — Вульканн Етна і Стромболі на Сицилії зачали вибухати лявою, що спричинили землетрус на східному побережі острова і переляк серед населення.

СВЯТКОВА ДОПОМОГА УКРАЇНСЬКИМ ІНВАЛІДАМ, ДІТЯМ І ЖІНКАМ В РУМУНІЇ

БУКАРЕШТ, столиця Румунії, 8. квітня. (Українтаґ). — Яко святкову допомогу перебуваючим в таборі інтернованих в Румунії (Фоґараш) Українська Місія в Букарешті вислала 1,500 леїв.

Та сума складається з: 1,000 леїв асиґнованих для зазначеної мети зі сум Надзвичайної Дипльоматичної Місії Української Народньої Республіки в Румунії і 500 леїв, асиґнованих філією Українського Товариства Ліґи Народів в Букарешті.

Крім того до сеї суми прилучено 100 леїв добровільних пожертв для двох перебуваючих в таборі дітий.

ПРИВІТ ПОДІЛЬСЬКОЇ ПОВСТАНЧОЇ РАДИ СВЯТУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТИ

БУКАРЕШТ, столиця Румунії, 8. квітня. (Українтаґ). — Один український громадянин в Румунії одержав лист з України, частина якого присвячена святкуванню пятих роковин проголошення незалежности відродження української державности.

В сьому листі він пише:

„Привіт і поклін дорогим гостям українського національного свята дня 22-го січня, 1923, в Букарешті.

Через тихий Дністер, через широкі поля Румунії шлемо привіт Вам. Пять літ, як у Софійському Соборі дзвонили дзвони і будили свій нарід з тяжкого сну, але, не вважаючи на гучні удари дзвонів, ще не всі ми прокинулись... Чого-ж нам ще ждати? Дзвони давно вже будили нас, так вставаймо, братаймось... Віра, віра в свої сили, бо від Чорного моря до Сяну, від пристрасної Кубані до Припяти, стогне український нарід.

Вставаймо! Любім Україну во время люте, а тоді могутній тризуб, що зпід Києва повстав, над Києвом засяє вовіки! Вставай, Україно, до красної долі! — ПОДІЛЬСЬКА ПОВСТАНЧА РАДА".

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign ond Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

„РОСІЯ ОСТАЄТЬСЯ РОСІЄЮ".

Московська большевицька ґазета Русский Голос, яка виходить в Ню Йорку, у виданню з 25-ого с. м. помістила вступну статтю п. з. „Нехай факти говорять", в якій між іншим пише:

Російська советська республика не знищена тим, що створено союз советських республик. РОСІЯ ОСТАЄТЬСЯ РОСІЄЮ, і по сути і по імени. Вона тільки себе укріпила, управильнивши свої відношення до других національностий, котрі жили в бувшій російській імперії, а з котрих богато було відірвалось від Росії, як тільки пірвано ланцюхи царського рабства.

Російська советська соціялістична республика систематично стала збирати сі національности кругом Москви. Вона знову ВЕРНУЛА МОСКОВСЬКОМУ НАРОДОВИ КАВКАЗ, КРИМ, УКРАЇНУ, жемчужини бувшої російської імперії, і так наладила відносини між Росією і її бувшими окраїнами, що нинішний союз спочиває не на багнетах (!), не на праві сили (!), а на взаїмних інтересах і дійсній духовій близкости (!) між всіми учасниками советської федерації.

Щоби тільки дати маленьке представлення про се, як для Росії важні правильні відносини до бувших окраїн, вкажемо на Україну.

Україна до війни давала Росії 87% російського (!) угля, 72% зелізної руди, 74% чугуна, 80% цукру і 24% важнійшого збіжа.

Втративши Польщу і прибалтійські краї, правительство нинішньої Росії мусіло пильно слідити за долею других окраїн. Національне питанне стало одним з угольних каменів московської советської політики.

Завдяки новій сердечній політиці советів і „окраїнам", червону армію можна було так знаменито зорганізувати і натиск білогвардійців можна було так рішучо відбити.

Окраїни не рідко на своїх плечах двигали весь тягар найбільших советських виправ.

Але як зорганізований союз советських окраїн із советською Москвою? Яких способів советська влада ужила для правильних відносин між ними і Москвою?

Про се в Росії назбирався великий матеріял. Пять літ істнував народній комісаріят національностий (Наркомнац), в якому заступлені найвиднійші представники російських національностий.

Наркомнац тепер видав матеріяли про житте сих національностий.

• • •

В сій статті нюйорська большевицька ґазета старається боронити московський большевицький уряд перед закидами, що він не „істінно-русскій", або не веде „істінно-русскої" заборчої політики.

Русский Голос каже, що Росія остається і далі Росією. Вона ще тільки укріпилась, загорнувши під свою владу народи, які були проголосили самостійність, і зискала богато, бо дістала наприклад такий жемчуг як Україну, що давала Росії уголь, зелізо, цукор збіже. І далі дає як се було за царської Росії.

Се виправдуванне московських большевиків перед московськими большевиками і чорносотенцями. Вони певно приймуть таке виправдання і скажуть, що московська комісарська влада такасама як царська. Вони може заспокояться трохи запевненнем, що Росія не змінилась, а осталась і надалі і по назві і по сути тасама Росія.

Але не задоволяться сим нападені народи, як Українці, Білорусини, Кавказці, Сибірці й інші.

Їм з того нема потіхи, що Росія осталась Росією; що Україна се жемчуг Росії, яка доставляла і доставляє їй угля, зеліза, цукру і збіжа; що Росія забором тих країв і народів ще укріпилась.

Се для них удар заборчої Москви. Се удар московських кайдан на вільність пробуджених до вільного життя народів і їх державність.

Ті нападені народи дивляться на се московське „собиранне" земель як на страшний злочин над вільними народами. Вони згадують те „собиранне" з проклятем і хотять пірвати соромні кайдани Москви-собирательки.

Лише раби і хруні, московські Яцкови і Твердохліби в московських шапках, по рабськи величають те „собиранне" і поклоняються „собирателям". Але і на них впаде проклятте хвилево закутого Москвою народу.

МАЛА КРАЇНА, А ВЕЛИКА РІЧ.

Під таким заголовком помістила чеська ґазета Трібуна (з 18. м. м.), орґан міністра закордонних справ д-ра Едварда Бенеша, статтю, в якій обговорює справу Східної Галичини по останньому „вирішенню" її політичного становища аліянтськими амбасадорами дня 14. м. м.

Автор статті вказує на те, що галицькі Українці після розпаду Австрії проголосили Східну Галичину яко самостійну західно-українську републику, яку зорґанізували знаменито серед найтяжших умов і обіцювали стати „обіч Чехів найбільш державним творчим елементом в середній Европі". А уступили тільки перед перемогою т. зв. Галерівської армії. Признанне Галичини Польщі ледви чи буде тривке, бо Українці не погодяться з тим, щоб найдальше висунений галицький клин лишився в чужих руках. Се річ Поляків — пише ґазета — поводитись з Українцями в Галичині так, щоб обяви радости відтак „не перемінились у сльози".

УКРАЇНСЬКІ ПРОТЕСТИ.

(Від власного кореспондента).

„Свобода" певне подасть за львівськими і віденськими українськими часописами всі протести, які вийшли від українського народу з приводу рішення Ради Амбасадорів з 14. марта 1923 р. про прилучення Галичини, Волині, Холмщини, Підляша й Полісся до Польщі.

Отже маючи на увазі, що читачам „Свободи" тексти тих протестів будуть відомі, я в сій статті хочу дати тільки перегляд тих протестів.

Зачну від того, що як тільки Рада Амбасадорів рішила радити про східні границі Польщі, — не тільки українське правительство Галичини в відповідних нотах пригадало Раді Амбасадорів обовязок головних держав антанти супроти Галичини, але також окремі українські орґанізації як в краю так і на еміґрації звернулися до Ради Амбасадорів з представленнями, в яких домагалися усунення польської окупації з українських земель і привернення їм державної незалежности.

На першім місци треба тут поставити голос **Української Міжпартійної Ради Галичини.** Є се політична орґанізація, зложена з делеґатів українських партій: народньо-трудової, радикальної і християнсько-суспільної, отже орґанізація, в якій, — з виїмком української соціяльної демократії, яка тепер стала виразно на комуністичнім становищи, — заступлені всі українські партії Галичини. Через те голос Української Міжпартійної Ради є голосом представників цілого українського населення Галичини.

Українська Міжпартійна Рада на засіданню 10. марта 1923 рішила звернутися до головних держав антанти з докладною запискою, в якій представляє історію Галичини, боротьбу українського народу Галичини проти Польщі підчас істнування Західно-Української Народньої Републики, положенне Галичини під окупацією Польщі і домагається привернення державної незалежности Галичини.

Кінцевий уступ записки української Міжпартійної Ради звучать:

„Міжпартійна Рада поновно стверджує, що одиноким уманьдатованим правним представником Східної Галичини є Галицький Уряд з президентом Української Національної Ради д-ром Евгеном Петрушевичем на чолі. В кінці Міжпартійна Рада заявляє, що український нарід Східної Галичини прийме від держав антанти тільки таке вирішенне долі Східної Галичини, яке не буде являтися потоптаннем права самовизначення народів. Кожде инше рішенне буде не тільки визовом галицько-українського народу, але цілого українінсько народу на всіх його землях".

У Відні були 9 марта 1923 збори **українського громадянства,** скликані Комітетом Оборони західних українських земель. Сі збори вислали до Ради Амбасадорів резолюцію з домаганнем „усунення польської й румунської окупації з українських етноґрафічних територій Східної Галичини, Волині, Холмщини, Підляша і Полісся, а також Північної Буковини та залишення сих земель Українцям для зреалізування права самовизначення.

Також **українське студенство** в Відні ухвалило на зборах 11. марта 1923 звернутися до Ради Амбасадорів з домаганнем усунення польської окупації з Галичини.

З Праги всі українські студентські орґанізації вислали до Ради Амбасадорів телеґрами з домаганнем вирішення галицької справи згідне з правом українського народу на державну незалежність.

Між протестами проти рішення Ради Амбасадорів з 14. марта 1923 р. на першім місци треба зазначити заложений в Парижи 15. марта 1923 **протест Президента Української Національної Ради д-ра Евгена Петрушевича.** Протест кінчиться заявою, що українське населенне ніколи не погодиться з пануваннем Польщі, домагається Незалежної Галицької Держави вільних народів та буде за неї далі боротися".

Далі треба зазначити протест Митрополита Шептицького на авдієнції у французького президента міністрів Поанкаре.

З Відня треба зазначити протести: Закордонної Групи Української Національної Ради Східної Галичини, Західно-українського Товариства Союза Націй і збірний протест делеґатів усіх українських політичних і громадянських орґанізацій у Відні.

Всі сі протести вказують на те, що рішенне Ради Амбасадорів є не тільки потоптаннем права самовизначення, але також зломаннем міжнародньо-правного зобовязання, яке взяла на себе Найвисша Рада в імени держав антанти супроти Галичини.

В Празі була 25. марта 1923 величава українська маніфестація, звернена проти рішення Ради Амбасадорів. Місцем маніфестації була площа св. Вячеслава, яка лежить в центрі столиці чеськословацької Републики. В маніфестації взяло участь коло 10.000 людий. Зпід памятника св. Вячеслава вигoлошено промови, а потім ішов площею св. Вячеслава похід, на якого чолі несено таблицю з написею: „Геть з окупацією Польщі!" Ческій публиці роздавано листки з поясненнем справи.

З Праги вислано до Другого Соціялістичного Інтернаціоналу лист Центрального Комітету Української Соціяльно-Демократичної Робітничої Партії (Придніпрянщини) з протестом проти прилучення до Польщі українських земель, які творять часть української Народньої Републики.

Переходячи до протестів з краю, треба найперше згадати про **протест українських послів у варшавськім соймі** підчас святочної промови маршалка, який повідомляв сойм про рішенне Ради Амбасадорів. Підчас сеї промови пос. Марко Луцкевич крикнув, що те рішенне принято, не питаючися волі українського населення. За се маршалок виключив його з сойму на час 6 засідань. Коли-ж пос. Луцкевич не поступив маршалка і разом з иншими українськими й білоруськими послами протестував далі, маршалок виключив його з сойму на один місяць. Та пос. Луцкевич не уступився добровільно з сойму, тільки винесла його на руках соймова сторожа, при чім він співав: „Не пора". Рівночасно опустили соймову салю всі українські й білоруські посли.

Далі польська преса доносить, що українські посли проголосили протест проти признання східних границь Польщі Радою Амбасадорів. Текст протесту невідомий мені докладно, бо всі вісти про нього в краєвій українській пресі сконфісковані. За сей протест лютиться на українських послів польська преса, бачучи в нім зломанне посольської присяги, якою посли обовязалися працювати „для добра польської держави як цілости".

Можна тільки сказати, що Польща не діжде, щоб Українці вважали себе звязаними якоюнебудь присягою, зложеною під примусом обставин польській державі.

Яка присяга обовязує Українців під Польщею, се заявили українські збори на площі св. Юра у Львові в неділю, 18 марта 1923. На сі збори зійшлося все українське громадянство Львова, щоби запротестувати проти рішення Ради Амбасадорів. Серед піднесеного настрою збори зложили присягу, яку провадив найстарший український діяч, Юліян Романчук. Ся присяга звучить:

„Ми, український нарід, присягаємо, що ніколи не погодимося на пануванне Польщі над нами й використаємо кожду нагоду, щоби скинути з себе зненавиджене ярмо неволі і злучиться з цілим українським народом в одній незалежній, соборній українській державі."

В кінці треба зазначити протест **Української Національної Ради,** ухвалений на засіданню у Львові 27. марта 1923 р. Сей протест кінчиться заявою:

„Українська Національна Рада в імени цілого українського народу заявляє, що український нарід на сі безправства ніколи не погодиться і в обороні своєї державности на прадідній землі, за яку в рр. 1918—19 лягло понад 70.000 стрільців Української Галицької Армії, за яку під окупацією Польщі переносить доси український нарід найстрашнійшу мартирольоґію по тюрмах і таборах, живучи під гнетом нечуваних політичних, культурних і економічних репресій,—в обороні своєї державности не понехає безоглядної боротьби.

За сю боротьбу паде відповідальність на держави антанти."

З сих українських протестів — а тут вичислені тільки найважнійші — ясно виходить, що український нарід на всіх українських землях, які рішеннем Ради Амбасадорів прилучено до Польщі, — рішений боротися за визволенне з польської неволі й осягненне державної незалежности.

Перед політичними орґанізаціями, які мають вести нарід у сій боротьбі, лежить преважна задача, **як повести сю боротьбу** щоби розбити кайдани польської державности.

4. квітня 1923

Д-р Михайло Лозинський.

МАСОВІ АРЕШТИ УКРАЇНЦІВ НА ДАЛЕКІМ СХОДІ

Канадійський Укр. Голос одержав отсі відомости з Далекого Сходу:

Після ліквідації Далеко-Східної Републики, що відбулась 14. листопада м. р., й прилучення її до Радянської Росії, аґенти державно-політичної оборони перевели численні труси й масові арешти серед свідомійшої частини української суспільности. Арештовано около 100 чоловік (Владивосток 57, Хабаровськ 30, Чіта 6) між котрими находяться інтелiґенти, селяни й робітники, котрі брали, за час революції, яку-небудь участь в громадській чи культурно-освітній праці в українських орґанізаціях, як напр.: Просвіта, Кооперативах, Радах, школах й ин. Усе майно, книги та архіви сконфісковано, орґанізації й школи позакривали, а самих арештованих вивезли в січні с. р. часть в Західний Сибір, а другу частину в місто Чіту, бувшу столицю Републики, де в скорому часі повинен відбутись процес. Многим з них грозить зсилка до 10 років. Тут ходять чутки, що деяких арештованих по дорозі в Чіту розстріляли. Головні причини арештів: контрреволюційність, симпатії до Української Народньої Републики й т. п.

І так арештовано у Владивостоці: Секретарів Української Краєвої Ради: Мову, Гадзамана, Пранта, Жука; кооператорів: Горового, Стрільбицького й др. в Хабаровську: Голову Окружної Приморської Ради Могилецького, членів Ради Микуляка, Балуха, Скрипченка, голову Просвіти Коваленка, заступника Кейовича, членів Рудницького, Тимцюрака, Вильничука й инших. У Чіті бувшого голову Окружної Забайкальської Ради Козака, заступника Соболя і др. Крім сего по инших містах по кілька осіб. Неарештовані тільки ті, котрі вспіли завчасу виїхати до Хін, як пр. голова Блоґавіщенської Окружної Ради Ситницький, заступник Барилович і керовник українського Відділу Міністерства по Національним Справам Марчишин.

Владивосток, лютий, 1923.

Ількович.

ГАРДИНҐОВА ЗАЯВА.

Заява президента Гардинґа виголошена на банкеті клюбу преси, є дальшим виразним кроком Злучених Держав до зірвання зі своєю дотеперішною політикою ізоляції. Наражуючися на неласку, а може й ворожнечу в рядах власної партії, Гардинґ виразно заявив, що Злучені Держави мусять на спілку з другими державами старатися удержувати мир у світі. Кілька місяців тому президент предложив конґресови пропозицію уповаження уряду до приступлення до світового суду при Лізі Народів. Від того часу справу богато дискутовано, але наперед її не посунено. Тепер президент заявляє, що думає стояти за своєю думкою, хочби навіть проти нього бунтувалася його власна партія. Президент тепер опирається не на партію, а на публичну опінію, котра на його думку стоїть за його пропозицією, і при помочи сеї опінії думає свою думку переперти.

Крок, який виглядає так рішучо в середині Злучених Держав, не виглядає так рішучо на зовні. Президент радить приступити лишень до суду при Лізі Народів, але не до Ліги Народів. Він подає на се причину. На його думку, суд складається зі суддів, розбирає справу після закона, тоді як Ліга зложена з політиків, які не дивляться на право, а на інтереси. Коротко, як каже Гардинґ, в Лізі мають правити люди, в суді закон. Не треба богато застановлятися, щоби бачити, що вказана ріжниця сильно натягнена: певно й в суді засідають люди, які представляють інтереси ледви чи в менчій мірі, як закон. З сього, очивидно, не виходить, щоби Гардинґ помилявся щодо можливости вжиття суду для запобіження війнам та для удержання мира. Гардинґ помиляється не тільки в тому, що суд се може зробити, тільки в тому, що сього Ліґа Народів не може зробити. І одна й друга установа може мати при добрій волі та при відповідній попертю публичної опінії успокоюючий вплив, хоча певно не в такій мірі, як її автори голосять.

Гардингове натягнене вихвалюванне суду та ганенне Ліґи — звичайний політичний маневр, щоби наклонити публичну опінію пристати на важний межинародний крок, який уряд признав конечно потрібним. Покажеся тоді, як Америка сей крок зробить. Зробивши його, вона зробить і другий: її власні інтереси попхають її вмішатися в межинародні справи на всі можливі способи, не залишити ні одної межинародної установи, яку можна вжити для оборони чи поперття власних інтересів.

ПІМСТА ДОЛІ.

Висканська стейтова леґіслятура ухвалила пару днів тому назад дуже цікаву резолюцію. Цікаву не лишень тим, що вона була ухвалена одноголосно, але й тим, що вона вихваляє за безінтересовне служенне ціле життє інтересам людства соціялістичного провідника Юджина Дебса, того самого, що в час війни був засуджений на довголітню тюрму за злочин, який в загальній опінії вважався рівній зраді державі, того самого, котрий просидів в тюрмі кілька літ та був випущений на волю лишень завдяки збірній акції промислових юній.

В одноголосній похвальній резолюції для Дебса треба бачити додаткову научку історії. Як на долоні тут зясовано, що справедливість, хочби проти неї вжити не-знати яких зусиль, остаточно таки побідити мусить. Доля все відплачується тим, що постійно й чесно стоять за високі ідеали правди й справедливости.

Резолюція висканської леґіслятури — научка не лишень про долю одиниць, але й про долю народів. Як в життю одиниць, так і життю цілих народів, правда й справедливість, хоч тепер подоптана, колись встати мусить на стид та ганьбу кривників та гнобителів.

ПРИСЯГА УКРАЇНЦЯ

Поки душа моя ще чиста,
Поки уста мої не вкрилися брехнею
І мрія барвиться огниста —
Я буду в праці жить, молитися за Неї...

Поки ще серце моє беться,
Поки святий огонь сумління в грудях [тліє,
И невинна кров по селах ллється—
Моя огненна месть в душі не зниміє!..

Народ мій не спічне в безсиллі —
Се добре знаю я! В неволі ми не [будем!
Ми битимось до тої хвилі —
Поки святую волю людям не [здобудем!...

Ол. Неприцький-Грановський.

ЗАМІТКА ДЛЯ УРЯДНИКІВ МІСЦЕВИХ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗА

Просимо подавати **оповістки** про мітинґи відділів, **дуже коротко.**

Все те, що урядники хотять сказати про свій відділ, про працю членів, про єднанне нових членів, про весь У. Н. Союз, **просимо присилати до поміщення у „Свободі" яко дописі з поодиноких місцевостий.**

Се буде ліпше і для ґазети і для місцевих відділів.

В ґазеті наручнійше давати лише короткі оповістки про час і місце збору даного відділу в рубриці оповісток про мітинґи; а знову ліпше буде і для ґазети і для місцевих відділів, як про рух і життє відділів будуть часті **дописі** в ґазеті. Власне дописі є відбиткою життя по місцевостях і наші відділи повинні на се перші звернути увагу і використати свій пресовий орґан для обзнакомлення ширшої публики з працею поодиноких відділів в поодиноких місцевостях, а тимсамим — і для пропаґанди за У. Н. Союзом.

ПОКЛИК ДО УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК

„Бо пора це великая єсть, у завзятії, важкій боротьбі!"

На чотири части роздерта наша Батьківщина! Поділилися грабіжні сусіди нашим народом і нашою землею без ніякого суду і права. Скували наших рідних потрійними ланцами як найбільших злочинців. А широкий світ прибив свої печатки на тих кайданах і признав, що так має бути.

Московська дич вигубила міліони що найкращих наших людий розстрілами, голодом і мором. Ляцькі варвари дротяними нагайками перемінили табори длинних у табори смерти а з досиших тюрем учинили живе пекло для увязнених Українців. Не було звірств, не було мук, яких би не зазнали українські діти, старці, жінки від ляцьких катючів. Навіть недотепний грип, Румун, і той забрався розпинати український нарід.

Трох розбишаків ведуть новочасного Христа, Україну, на нову Голгофту. Під тяжким хрестом гнеться наш люд, а мучителі-кати тільки глумливо смиються!...

* * *

Великий український народ! Більше сорок міліонів душ! Чомуж нам долі нема?! Малі народи як Чехи, Литовці, Болгари і богато другиx — усі вони мають і свободу і власну державу. Чи справді тільки на нас напослася доля?!...

Ніяк ні! Лихі сусіди тільки використали наше безголовя. Бо ми майстри у братовбійчому ділі. Ми усю свою силу і завзяттє звертаємо завсіди не проти ворога, а на себе самих. Замість збудувати сильну державу, ми сварилися, яка має бути Україна, чи червона, чи зелена, чи біла. А довели до того, що усю державну надію прикрили вороги чорною киреєю смерти. Погодили нас, закопавши живих у могилу.

Та ще у других народів, які добули волю, уся суспільність була жива. Хто з нас не тямить і не знає, які жертви зложила чеська, литовська а хочби і польська еміграція на відбудованнє своїх держав?

Супроти них ми складали свої лепти так скупо, начеб давали не Вітчині, а чужому жебракови. І ті наші збірки збирались все тільки частиною нашої еміграції, а ніколи цілим загалом. Між другими народами не було ніодного, щоб не підпоміг своєї молодої держави; — давав кождий повною, щедрою рукою, кілько кождий справді міг. Та ще й до того і тут і в краю, їх жіноцтво сповняло патріотичну роботу на рівні і поруч з мущинами. У них жіноцтво підпирало кождий народний рух і воно подавало своїм мужам, братам і синам кріси в руки для оборони рідного краю.

Колись і у нас, на Україні, були такі браві жінки, що не важили і життєм для добра свого народу.

Таких жінок потреба нам і тепер? Коли кожда із нас порозуміє, що не тільки світа, що у вікні, що не тільки маємо привести діти на світ, але і виховати їх на добрих патріотів, коли не будемо сидіти із заложеними руками та ще може здержувати наших мущин від визвольної роботи, коли кожда із нас подбає, щоби складати не відченну милостиню, а щедру, обильну поміч, на освободженнє України, тоді ціла українська справа буде вирішена.

Досі наш чоловік нераз мусів звести борбу дома, заки видістав марний цент на спомогу своїй власній вітчині. Нераз нікчемне скупарство переміняло наше серце у камінь. Ми поза своїми дітьми і найблищою родиною не хотіли ні видіти ні чути мук та голосіння міліонів мученого, здоптаного народу.

Українки! Прийшла пора, що і нам треба стати у ті самі ряди з мущинами. Каліки, вдови, сироти, дрібні діточки простягають до нас ізза моря руки тай просять: Сестри наші, поможіть нам!

Невинно пролита кров ізза могил кличе: Не дайте мучити свого роду! Не дайте ворогам знущатися, як над нами знущались!

Нехай обізветься у нас серце, чуття, Українки!

Замість нікому непридатних сліз, подаймо собі руки до великої роботи, до воскресного діла для Матери України! Здіймім із Неї тяжкий хрест і возьмім кожда частину Її труду.

Наша робота свята і легка. Для Матері будемо збирати жертви, щоб приодіти Її напів нагу, щоб нагодувати Її голодну, щоб оборонити Її від лютих ворогів.

Хтож відкажеться від цього?! У кого серце стало вже таким ледом, що не розтопиться від горячих сліз українських, які розлилися морем !

Сестри! Киньмося між своїх і чужих — збирати поміч на освобождення свого народу.

Покажім світови, що українські жінки це не німа, сліпа і глуха товпа безсердечних істот, але що у них живе і жити буде велика любов для нещасної, ворогами прибитої Неньки-України!

Патріотизм українських жінок збудує і закріпить українську державу.

Поможім той патріотизм чим скорше розбудити!

Анна Стельмах.

СПОМИН СИРОТИ...

Пробігли хвилі, діточі, милі,
Мов тихий шелест в нічній тишині
Замовкне, згине: Спомин примре
Про давні хвилі в рідній стороні

„На Україні, в старій хатині,
Там то гуляла молодість буйна,
Ніхто не знає; чи Бог ю має,
Чи у могилі скрилась вона.

Бо лиха доля, гнет та неволя
Прогнали з дому в чужі світи
Щастя шукати, а де?... не знати —
Такаж то доля у сироти.

В чужині блудить, і світом нудить
Нема родини, братів, сестер.
Кругом погляне, слезонька стане,
Бо вже і батько старий помер.

Зітхне, застогне, серденько тьохне,
Бо стару неньку Господь забрав.
І він ще змалу, ось на поталу
Сирота в світі на все остав...

Блудить в чужині... Та в Україні
Думкою мріє, що дієсь дам?...
Бо тут за свого нема нічого,
Лиш мов бурлака тиняєсь сам.

Сонце не гріє, вітер не віє,
Як на Икраїні бувало все...
Де не пристане, куди не гляне
Сумні вісти вітер несе.

Стиха шепоче, плакатись хоче,
Що брати гинуть як стятий цвіт.
За що не знають кого вбивають,
Та чом в неволи стогне весь світ.

Безродний скриєсь, слезою вмиєсь,
Щоб в серцю лекше стало йому,
Щоб не питали лихії люди
Чому він плаче? чому? чому?...

Вінніпеґ, Ман., 20. липня 1918.

Матвій Костишин.

З КРАЮ.

Кажуть забиратися з рідної землі!

Колбайвичі, пов. Рудки.

Дорогий Товаришу!

Пишу Вам, що тепер чувати у нашім краю. Тепер забирають до польського війска наших людий від 20 до 40 літ. В нашім селі не хотіли іти до бранки, то зараз приїхало війско од села. Рабували, били, виганяли на мус із села, та забирали всьо зі собою. Так не лише в нашім селі робили. Як відходили зі села, мене не було дома. Тоді самі забрали мої коні на форшпан і ще набили мого 16 літнього сина.

В Коропужу ішли до бранки. Двох хлопців співали собі і йшли до бранки також. Але співали собі так: „Не плачте, мамуню, що ми йдем до войска— нема України, не буде і польска". А двох жандармів слухали і кинулися на тих двох хлопців. Але ті хлопці як побачили, зараз собі кинулися на жандармів. Вперед добре їх набили, а на останку кинули їх під міст від Бенькової Вишні. Коли повставали тоті жандарми, то так утікали, іно обзиралися, щоби ніхто не видів.

Дорогий Товаришу! Ту у нас чутка, що вже Галичину признали під Польщу. Всюди по костелах була відправа і робили великі паради, за то, що Галичну признали Польщі. Ви там в Америці ліпше знаєте, чи справді Галичину дали під Польщу, то я Вас прошу напишіть мені. Тут до Львова, приїхав з Риму папський візитатор, щоби побачити, як ся Поляки обходять з нами. Для нього Українці робили параду і провалди його до церкви св. Юра. Там вийшов він на ґалєрію і мав подяку. З того Поляки дуже покривлялися. Одна пані не могла тому вже втерпіти, що так Поляки посміхалися, і як мала вона в руці торбину, так тою торбиною вдарила одного з Поляків, що насміхалися, по писку. Зараз він кинувся на ню, але наші не дали її бити. Тоді він зі жандармами сів на автомобіль і розбивав людий, але українські студенти кинулися на жандармів і розброїли їх. Тоді напали польські улани і їх поарештували.

Дорогий Товаришу! Маєте дуже велике щастє, щосьте в Америці, а не тут. Тут тепер Поляки понакладали великі податки, що навіть мусимо складати податок на тоті мазури, що осілися на розпарцельованім ґрунті на Островах і на Дикім Горбі. Тут тепер Поляки кажуть, що котрий з нас не хоче піддатися під польське, то нехай винесеся геть — куди хоче — у світ!

ГРОМАДЯНАМ ДОЛИНСЬКОГО ПОВІТУ

ЗАЯВА.

Я низше підписаний звертаюсь до громадян повіту Долина з слідуючою заявою:

На просьбу Вп. чет. Евгена Рудого у „Свободі" в 25-ім числі з 30-го січня с. р. поміщено відозву під заголовком „Заклик до громадян пов. Долина" з моїм підписом. Думав я, що згадана відозва була за порозумінням головної управи „Самопомочі" або „Центрального Комітету". Тепер довідуюсь, що управа „Самопомочі" не знала і тимсамим негодиться, щоби хтось на свою руку давав прилюдні відозви в справі збирання жертв, бо до того істнує головна організація „Самопоміч" і Центральний Комітет, котрого головою є др. Стефан Смаль-Стоцький. Тому коли в котрій громаді зібрано які жертви на згадану ціль, то нехай їх вишлють не до чет. Евгена Рудого, бо чет. Рудого нема у таборі, але впрост до Центрального Комітету на руки д-ра С. Смаль-Стоцького.

Лкуа Самборський.

ВЯЧЕСЛАВ БУДЗИНОВСЬКИЙ.

ЖИВИЙ НЕБІЖЧИК

(Оповіданне з початку 16-сотих років)

(Продовженне).

(9)

Пополудни Федь, Худик і Гречан пустилися пішки через Десятники, попід пятницьку гору, на дорогу що з Ходерковець ішла за Пятниками до шляху з Соколівки на Стріличі. Кость і Стах Верницькі з гайдуком Матвієм пішли, також пішки шляхом на Стріличі. Всі три мали рушниці, пістолі і кинджали. За Пятниками скрутили на дорогу до Ходерковець і задержалися перед перехрестєм сеї дороги з дорогою до пятницького замку. Кость завів своїх товаришів у кущі і сам пішов, як казав, на провіди. Пішов у кущі коло хрещатика. Три опришки вже були в засідці. Обговорив з ними ще раз цілий плян наскоку. Коли упевнився, що тямлять всі подробиці, звернувся до Гречана, котрий мав з лука застрілити Серницького.

— Покажи лука!... І стріли

Гречан подав йому свою зброю. Пан оглянув і випустив з лука одну стрілу.

— Лук дуже добрий, — сказав, — але стріла нідочого. Ти мабуть сам спорудив її...

— Лука маю від вас, стріли сам роблю.

Пан добув з під поли стрілу закутану в папір. Розкутав її і подав Гречанови.

— Я так міркував собі, — сказав, — що твої стріли чорта варті ,отже приніс свою. Стрібуй. Але не до дерева, бо як сильно вбєся, то витягаючи, гонов зломити.

— Поклади, Худику, шапку в сю розсоху, — сказав Гречан. — В розсоху сего бучка... Бачиш? Або стань під сим бучком з шапкою на голові. Побачиш, якй я стрілець. Прострілю шапку, не шарнувши твоєї голови.

— Я не дурний! — відповів Худик. — Що ти добрий стрілець вірю без такої проби.

Пішов до бучка, встромив шапку в розсоху і відскочив. Стріла швирнула, пройшла крзь шапку і впала пару кроків за нею.

— Лук добрий, стріла ще ліпша, — сказав Гречан і пішов підоймити стрілу.

Пан вернув до своїх товаришів.

— Опришки вже на місци, — сказав. — Не мають иншої зброї, як лише дві сокири і одного лука... Чи ти, Матвію, знаєш, хто між ними?

— Та звідки можу знати!

— Мій худик і мій Гречан...

— Тссс.. Справді? Що вони перші конокради на всю околицю, зна еціле село. Що то вони тогід вирізали валку жидівських купців, також ніхто не сумніваєся. Але щоби вони зійшли-на таке?...

А ти Стаху, чи здогадуєшся, хто третий опришок?

— Коли два наші люди то третий хиба який пятницький...

— Що пятницький, ти вгадав. Але який?! Замковий гайдук. Той, що тогід ходив зі стрийком... Знаєш, куди...

— Найліпше було би зараз піймати їх і на місци повісити!

— Не будемо мати доказу, що вони засіли тут з такими намірами.

— Маєте свідка.

— Якого?

— Того, що вам про їх намір розказав. Не збрехав, бо вони справді тут. Отже й решта правда.

— Свідка вже нема тут. То був купець, що їхав попри наш двір. Поїхав у Молдаву. Вже мабуть на границі. Таки треба приловити їх на горячім.

— Ви судія вашого хлопа. Як ваше переконанне таке, що він опришок, ваша совість дає вам право повісити його. Свідка ви вже й так переслухали.

— Я всетаки хочу приловити на горячім.

— Не буде запізно?

— Я підповзну аж під корчі, в яких вони засіли. Ви оба задете кількадесять кроків за мною, але так, щоби мене мати на очах. Як лише до Юрка стануть наближатися Гануська зі Стефаном, і я побачу приготовання до виконання наміру, прикличу вас. Тоді ти Матвію возьмеш на мушку Гречана, ти Стаху Худика, я Федя. Випалимо на раз і всяка небезпека минула. Сидіть тут, аж прийду по вас.

— А як би Юрко надїхав, заки прийдете до нас, — спитав Стах.

— Він надїде від Ходерковець... Сидіть і не рухайтеся, хоч би то тревало пару хоидн. Кость знов пішов до опришків. Присівся до них і так всі чотири вижидали Юрка. По якій годині почули від Ходерковець чвалуючі коні. Сиділи в кущах край самої дороги, отже могли добре бачити, хто надїздить. Виринули два верхові: Юрко і драґун. На перехрестю доріг станули.

— Гони! — Юрко сказав до драґуна.

Драґун почвалав вперед, в сторону замку. Юрко не лишився на місци, як Федь заповів був Костеви, але скочив з коня, поклипав його по шиї і пішки, повільною ходою пустився також в ту саму сторону. Кінь ступав за ним.

— Погано! — Кость шепнув до опришків. — Поки що, ступаймо кущами за ним. Як би йшов задалеко і ті з замку не надходили, то справимося з ним самим. Потому засядемо на тамтих.

Всі чотири стали кущами прокрадатися за Юрком. В половині дороги до замку Юрко задержався і сів на пень поваленої вітром смереки. Кінь також задержався і став з кущів обскубувати листє.

— Він мабуть тут буде дожидати своїх, сказав Кость до опришків. — Я біжу по моїх. Зробіть своє діло, я прийду, будьто би вихопити бабу з ваших рук.

Кость побіг назад, опришки засіли в кущах ліщини. По хвили на дорозі від замку показалися чвалуючі Гануська і Стефан. Юрко схопився, станув на середині дороги і розпростер руки. Їздці спинили коні. Гануська зсунулася з коня в обійми Юрка.

— Тепер іди до него! — Худик шепнув до Федя.

— Боюся, гріх! — відповів Федь.

— Іди ,бо ти дістанеш сокирою по голові!... Аж тепер додумався до того, що то гріх.

Федь висунувся з кущів на дорогу, приступив до Юрка, нагнувся до його уха і шепнув:

— Пане до шаблі! Тут засідка на вас...

Послідних слів Юрко не вчув, бо зараз за Федьом висунувся з кущів Худик і вдарив Юрка сокирою по голові так, що шелом розскочився і Юрко впав на землю. Одночасно Стефан крикнув, вхопився за серце і мовчки зсунувся з коня. Його серце прошибла ,стріла Гречана. Гануська ще не похопилася, що таке сталось, а вже лежала на земли зі звязаними на спині руками і з устами затуленими власною хустиною.

— Відойму хустину, щоби тебе не задусила, — промовив до неї Худик. — Але як крикнеш, або скажеш слово, то, диви, яка сокира! Так дістанеш по голові, що ані зайкнеш... Ти ще подякуєш Господеви, що попала в наші руки, бо тобі добре буде з нами. Ліпше, ніж з твоїм шлюбним чоловіком. Що тобі з него, коли він, замісць сидіти в хаті і пильнувати жінки, Бог зна, куди волочиться. Тепер ти одної днини не будеш без чоловіка, бо піде один, то лишиться другий. Нині будеш моя, завтра тозьме тебе один мій товариш, позавтра другий. Потому продамо тебе якому Татаринови. І ми заробимо і тобі буде добре.

Приступив Гречан і став її клепати по лици.

— Смачна будеш жіночка, — сказав і повалився на неї, заливаючи її своєю кровю.

— В кущах пару кроків від них гукнули нараз три стріли. Гречан, поцілений кулию впав на Гануську, Худик пару кроків від неї, Федьо в кущах по тім боці дороги.

Коли Кость добіг був до своїх товаришів, казав їм скрадатися за собою на десять кроків відстани. До місця, де був наскок, підкрався в хвили, коли Гануська вже лежала звязана. Кивнув рукою на товаришів і вони підійшли до него. Всі нараз склалися, нараз випалили і бачучи, що всі три опришки впали, виступили з кущів на дорогу. Кость стягнув Гречана з Гануськи і казав синови розтяти очкур, котрим були спутані її руки. Вона встала, глянула на мужа і впала.

— Скинь, Матвію, бурку! — промовив Кость. — Покладемо на неї обімлілу. Ви оба занесете її до замку... Живо!

Гануську поклали на бурку. Матвій вхопив бурку з одного боку, стах з другого і понесли. Кость глянув на лежачих і став набивати рушницю.

— Пять трупів! — сказав. По них вишлемо людий з замку. Я піду за вами, бо може по дорозі до замку ще буде яка напасть. Опришки може мають в лісі ще яких спільників.

Стах і Матвій ішли зі своїм тягарем вперед. Кость за ними. Коли увійшли на замкове подвіре, побачили старостинських гайдуків з ротмістром. Кость здогадався в чім діло.

— Староста не ждав на вісти від мене, — думав. — Мабуть потерпав, що родинні почування в моїй души готові взати верх і я Юрка, замісць видати в йогоруки, перестережу.

Саме тоді Гануська прочуняла.

— Де мій Юрко?! — крикнула. — Пустіть мене до него!

— Ви, пані, може про Юрка Верницького, — спитав ротмістр, приступаючи до неї.

Кость хитнув головою на знак, що бесіда про Юрка Верницького.

— Коли так,—промовив ротмістр, — то ви свого чоловіка більше не побачите. Я з моїми гайдуками прийщов сюди по него. Він ребелізант. Відставлю його до тюрми. Піде під суд і під топір ката. Раз треба тим шизматикам вибити з голови їх українство. Як не можна інакше, то катом.

Гануська знов впала без туха. Кость приказав занести її до хати і взяв ротмістра на бік.

— Я мого небожа хотів приставити старості, — промовив, — за се що він сказяв чесне імя мого роду. Свояк свояком, але корона понад нами всіма. Я вибрався з сином і одним гайдуком, щоби ймити його, ще заки віде до замку, бо як би вже був тут, то арештованнє не пішло би так гладко. Але мене випередили якісь опришки. Заки я зійшовся з ним, вони вже вбили його і його шурина. Я наскочив на опришків. Три їх трупи лежать біля трупів Юрка і Стефана Серницького.

Ротмістр слухав, але не дуже вірив. Гадав, що стрий може хотів спасти небожа, перестеріг його і він втік.

— Мушу бачити трупа, — ротмістр сказав. — Не лиш побачити, але й показати старості, спрезентувати в граді.

— Зараз заведу вас, тільки подивлюся, що з вдовою.

(Дальше буде).

КООПЕРАТИВНІ БОРГОВІ (КРЕДИТОВІ) ТОВАРИСТВА У АМЕРИЦІ ТА У ИНШИХ КРАЯХ

Кооперативні боргові товариства мають на ціли призвичаювати людий до ощадности, та давати невеликі позички гідним довіря і роботящим промисловим і рільним робітникам, які не мають нерухомого майна. В цей спосіб їх завданням є дбати, щоби у часі безробіття, слабости або якоїсь иншої наглої потреби їх члени не попадали у руки лихварів та не совісних визискувачів. Такі стоваришення повстають головно в тих місцевостях, де нема банків, або де банки дають лиш позички у більших сумах. Звісні вони є під назвою народних, людових або сільських банків, щадничих і позичкових кас, боргових, кредитових або щадничих спілок, товариств чи кооператв.

Такі кооперативні боргові товариства поширились головно у Німеччині і взагалі в Европі, так що американські подібні організації є лиш їх слабим відблиском. Перші кооперативи того рода повста в Німеччині, де Герман Шульце і Вільгелм Райфайзен поклали основи під два ріжні роди тих спілок.

По голоді 1848-го року шульце заложив в Деліч (місточко у пруській Саксонії) кредитову спілку, яка купувала в більших кількостях сирівці ірозпродувала їх своїм членам по власним коштам, без зарібку. Опісля та спілка почала позичати потребуючим своїм членам гроші не вимагаючи від них маєткової поруки. 1854-го року він почав систематичну агітацію за основуванням подібних спілок, чи як він їх називав „кредитових товариств" і поширив їх дуже скоро по цілій Німеччині. В члени основуваних ним спілок вступали головно ремісники і дрібні купці, так що організації того типу так звані „спілки Шульце - Деліч" поширились головно по містах.

На селах у тім самім часі поширювалась инша форма організації. Коли посуха 1846 і 1847-го року понищила села над Реном, тоді Райфайзен, бурмістр місточка Веєрбуш, заложив кооперативну спілку, яка продавала селянам збіже і худобу по ціні не перевисшаючій власних коштів. По році заложив другу організацію, яка позичала селянам гроші на вигідну сплату і на невеликий процент. Роздобувши від деяких богачів більшу кількість гроша для товариства, він почав продавати селянам, членам спілки, рільничі машини і штучні навози по фабричним цінам і на вигідні (звичайно пять річних) сплати. Система його діловодства і в загалі його ідея принялись дуже скоро і поширились передовсім по селах, так що на одну спілку системи Шульце припадає тепер у Німеччині 3 до 4 „райфайзенки". Спілки обох типів поширювались головно тому, що в них майже не було втрат. Було це тому, що ні спілки вели свою роботу дуже обережно, а евентуальні страти покривали або через незначне піднесення проценту від позичок або підвисшення ціни продаваних предметів. Тепер, по тім як обі щоди спілок перейшли деякі переміни, годі вказати якусь виразну ріжницю між обома типами. В загальних чертах вона є у тому, що спілки Шульце є поширені головно по містах поміж дрібними промисловцями і купцями, ведуть свої діла подібно, як иньші торговельні банки, дають заняття більшому числу урядників та оперують значнійшими сумами. Спілки райфайзена є поширені передовсім по селах, мають дуже просте діловодство, яке веде звичайно один бухгалтер, в більшости случаїв сільський священник, і не ведуть більших фінансових трансакцій. Їх називають часто „селянськими банками".

З Німеччини ідея таких стоваришень поширилася на усі краї Европи. 1866-го року Люіджі Луцатті, пізнійший італійський міністер фінансів завів спілки системи Шульце у північній Італії, де вони поширились на усі міста, Леоне Воленборг зорганізував по селах „райфазенки". На Мадярщині, в Чехословаччині, Австрії, в Чехословакії, Австрії, Югославії і Швайцарії є поширені кооперативні кредитові спілки обох родів та одначе система Райфайзена переважає всюди. В Росії і на Україні обі роди злились в один тип, звісний під назвою „кооператив", які зорганізовані у Центральні союзи становлять одну з найголовніщих галузей господарського життя тих країв. В Болгарії і Сербії вплачують члени свої уділи річними ратами, а по означеним речинці дістають їх назад. В Польщі переважають у давнім пруськім заборі спілки системи Шульце, у королівстві райфайзенки.

В Америці першу спробу заложення таких спілок зробив Джосая Квінсі з Бостону, домагаючись у 1870-му році закону про того рода спілки. Та щойно 1900-го року принялася та форма економічної організації на американськім континенті, коли журналіст Альфонс Дежарден заложив у місточку Левіс біля Квібеку у Канаді першу боргову кооперативу. У 1920-ім році було там вже 102 спілки того рода у провінції Квібек. Канадійські Французи переносячись до Злучених Держав принесли зі собою і ту форму спілок до тих стейтів, де вони поселились, головно до Мессачузетс.

До розповсюднення боргових кооператив в Злучених Державах причинились в значній мірі Жиди, яких товариство „Жидівська спілка для помочі рільництву і промислові" між роками 1911 а 1914 заложило 19 кредитових кооператив. Взагалі, в Злучених Державах в роках 1920 і 1921 було 81 боргових кооператив в стейті Мессачузетс, 68 в Ню Йорк, 22 у Савт-Кароляйні. Ті послідні обслугують фермерів, підчас коли мессачузетські і нюйорські кооперативи гуртують головно мійське населення.

Позичок уділюють ці товариства лиш у случаю дійсної потреби, так що бажаючі позичити гроші, мусять сказати, на що їм позичка потрібна. Це мабуть і є причиною, чому ті спілки не є так популярні, як в Европі. Пересічний Американець не любить, щоб хтось посторонний втручувався у його діла і вважає, що він сам, а не хтось чужий має рішати, що для него є потребою, а що ні. З другого боку, ці товариства, позначуючи гроші без маєткової поруки, мусять уважати, щоб не видавали їх там, де нема дійсної потреби.

БОРОТЬБА ЗА ІСНУВАННЯ

(З життя фасолі. — Берести Діамеля. — Дуб у Віль д'Авре. — Геройство картоплі).

Боротьба за існування проявляється в цілому ростинному світі. Ростинність не піддається так легко долі, яка грозить її загладою. Шукає собі найріжніщих способів, щоби розвинатися у найдогіднійших услівях.

Пнучі ростини обкручуються все в одному напрямі, не зважаючи на перешкоди.

Фасоля і повійка пнуться все від лівої до правої сторони, — хміль і козачий листок у зовсім противному напрямі.

Фасоля, котрої життєпис тут подаємо, росла при вікні; — кріпка, рухлива, з молодечою силою вилася по довгій тичці. Зачеркувала спіральні лінії, з ліва на право. Здавалося, що вона така певна себе, так сильно вірила, що не стріне ніякої перешкоди на своєму шляху. Та недобрий чоловік постановив заколотити її спокій. Відвинув обережно чотири її спіральні перстені й обкрутив їх довкола тички в противному напрямі. Бідненька фасоля не могла запротестувати проти цього насильства. Остала неворушна, начеб завмерла, аж до слідуючого дня. Чоловік, що приглядався їй, думав, що погодилася вже з долею, але небаром переконався на превеликє здивування, про незломну її постанову відвискати свободу. Відвинути сильно загнутих чотирох горішних перстенів била, самособою, не могла, тому оставила їх у спокою. Але заге після розпучливих змагань, обкрутила слідуючий перстень у правильному напрямі. Виломилася з під насильства чоловіка.

Славний ботанік (що жив у половині 18-го століття) мав поле, яке дуже нищили коріня величезних берестів, що росли на межі. Коріня дерев дуже пажерливі, висисають із землі воду і поживні соки в такій скількости, що слабі ростини, які ростуть у їх сусідстві, слабнуть, вянуть а навіть часто гинуть із голоду.

Діамель постановив винищити ці ненажери-коріня. Викопав рів здовж межі, що на ній росли берести. Тепер був спокійний — бо вже рів забезпечував його поле від влізливого Коріня.

Та дарма! Його тріюмф не тривав довго. Десять разів більше коріня берестів вдерлися знову на його поле.

Яким же способом вони зашовали землю? Дуже просто: тому, що не могли передістатися через простір, зайнятий ровом, підкопалися під його повершню і перейшли на другу сторону.

Берести побідили змагання ботаніка.

Немеюше цікавий образок боротьби за існування дає нам дуб у Віль д'Авре. Дерево це виросло на скелі з насіння, киненого там вітром. Якийсь час ріс дуб яко-тако. Скарловатілий, гудзоватий, покривлений, сумно виглядав. Але невмолима доля приготовляла йому ще сумнійші хвилі. Небаром вичерпалися засоби поживи нещасливий дуб був засуджений на страшні голодові муки. А крім цього цей ростинний Прометей бачив біля себе неборими покусу. Ось у стіні скелі, на котрій коротав свій вік, простягалася врожайна земля, перемішана з порхном.

Це близьке сусідство вплинуло, очивидно, сильно на цього вміраючого нуждаря. Хоча прикований до скелі, рішився дуб здобути поживу. Небаром теж із пня дуба виступив корінь, зсунувся по скельній стіні, досягнув поживної землі і загдибився у ній.

Дуб уратувався. Вислав більше коріння, цих достащиків поживи і відтепер не лякався вже голодової смерти.

Всі ростини шукають світла і тепла. Проміння сонця дають їм життя, силу, вигляд і краску.

Недостача світла це могила для ростини. Тому теж вона шукає сонця всюди нераз із силою, що поборює незломні, здається, перешкоди.

Доказом цього ось цей життєпис картоплі. Картопля ця була здорова і сильна. Мужик, як викопав її з землі, відлрожив на бук, на насіння, як кажуть на селі. Одначе її судилася інкша доля. Викопана з землі, дісталася до запаски дівчини, з запаски перейшла на віз, — з воза до коша, — з коша до пивниці. Тут перебула зиму в товаристві своїх сестер-бараболь. На весну вибирали її товаришок. Її не запримітили, оставили в піску пивниці.

Замкнули пивницю. Прийшлося дальше жити у вохкій пивниці. Лише небогато слабого світла продиралося до пивниці крізь малесеньке віконечко. Чи в силі ми відгадати, яких вражінь зазнавала у цій темниці вязнена картопля, як дуже тужила до світла?

Алеж без мозку, без нервів не може бути вражінь, — подумаєте.

Так дійсно. А всетаки здається, що увязнена барабола мусіла відчути щось схожого на враження. Бо инакше так гаряче не бажала би дістатися на світло, про котре їй, як нобачимо, ходило.

Життя ніколи не тратить своїх прав. Зголодніла, ослаблена картопля, здобулася на геройський вчинок. Випустила довгий кілець, хоча блідий і слабонький, бо не бачила світла. Кілець цей повз по піску, хотів дістатися до пивничного вікна. Мур високий, ховзке, липке каміння — як тут дістатися?

Геройство не знає перешкод. Зрешто добитися до світла, це значило відзискати свободу. Треба ще згадати, що в куті пивниці лежала спорохнявіла дошка; ця влекшувала значно працю — а висше понад нею в стіні був вбитий цвях, уже заржавілий, а ще висше камінь, що виставав із муру. Чи-ж не досить точок оперття? Енергічне картопляне било, не звамо, чи запримітило це все. Досить що ріщуче виповзло на дошку, обкрутилося довкола цвяха, опердося на виставочому камені і дісталося до вікна, до гаряче бажаної цілі стільки змагань.

Побідна картопля перешкодила. Якаж це втіха для ростини купатися в проміннях оживляючого сонця!

На жаль! Що є трівалого на землі? Після кількох тижнів щасливого життя бараболі, проходив біля вікна огородник. Здивувало його бараболяне било, що визирало крізь вікно пивниці. Підійшов близче Не роздумував над бажанням життя картоплі — зірвав немилосерно било.

Решта била, що оставала поза вікном, запала в понуру, темну пивничну пропасть. Там закінчила картопля життя.

BOUND BROOK, N. J.

Бр. св. о. Николая, від. 344 У. Н. С. повідомляє весь український загал в Бавид Брук і околиці, що ЗБОРИ в справі вибору комітету для будови церкви відбудуться в суботу, дня 28. квітня о годині 8. вечер в словенській галі на Vosller Ave. Просяться всіх інтересованих зійтися на означений час. — ЗА КОМІТЕТ:
Павло Левків.